

Syrjäytymisen kustannukset ja niiden vähentäminen kestäväällä tavalla

Petri Hilli, toimitusjohtaja

VÄLITÄ
ja
VAIKUTA

QSA

Syrjäytyminen ja eriarvoisuus on kallis ongelma

- Työttömyyden kustannukset 10,8 mrd € v. 2016¹
- Lastensuojelun kustannukset 1,2 mrd € v. 2023²
- Psykiatrisen hoidon kustannukset 1,2 mrd € v. 2022³
- Rikollisuuden kustannukset yhteiskunnalle (tieto puuttuu, arviot 1,0-1,8⁴ mrd €)
- ...

¹ Alasalmi, Alimov, Ansala, Busk, Huhtala, Kekäläinen, Keskinen, Ruuskanen, Vuori. Työttömyyden laajat kustannukset yhteiskunnalle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2019.

² Forsell & Kuoppala, T. Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. THL, Tilastoraportti -sarja 4/2023.

³ THL Ennakkotiedot 2022. <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sosiaali-ja-terveydenhuollon-resurssit/terveydenhuollon-menot-ja-rahoitus>

⁴ <https://yle.fi/a/3-10806700>, <https://rets.fi/2023/02/rikollisuutta-ehkaiseva-suomi-kriminaalihuollon-tukisaation-hallitusohjelmataavoitteet-2023/>

Miten kustannuksia saadaan leikattua kestävästi?

Peruseriaatteena maksimoida vaikutuksia (parantaa kustannusvaikuttavuutta tai \approx tuottavuutta):

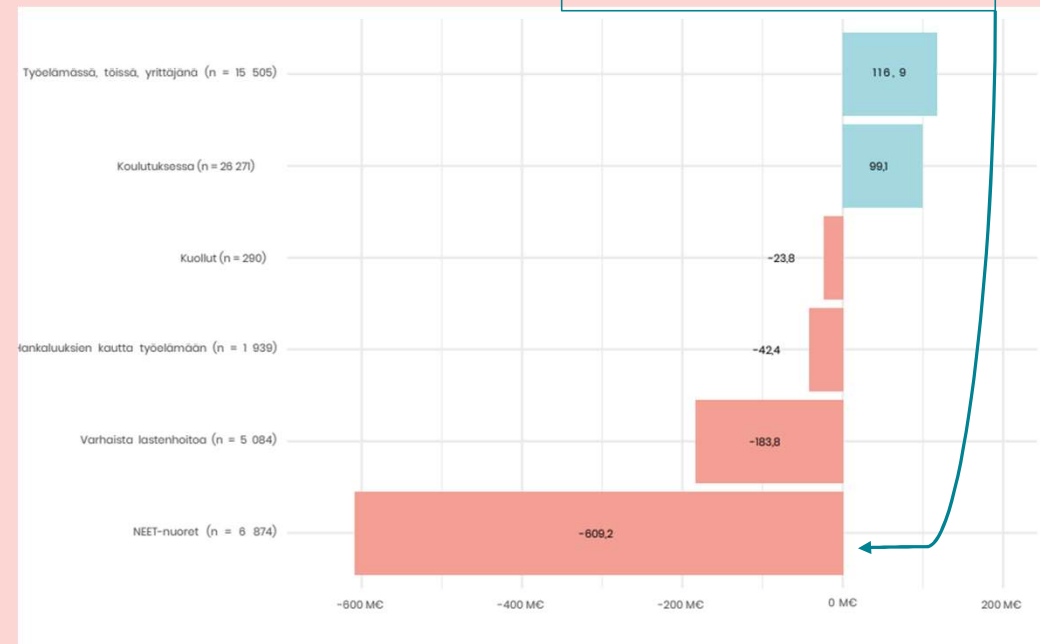
- Aina, kun toiminta tuottaa enemmän rahaa kuin mitä se maksaa, se kannattaa toteuttaa
 - Hyvinvoinnin pysyttävä vähintään samana, muuten kyseessä on palvelutason leikkaus ja lasten ja nuorten palveluissa usein myös kustannusten siirtoa ajasta ja/tai paikasta toiseen eikä varsinaisesti säästöä tuottava toimenpide
 - Investointeja voidaan tehdä myös arvopohjaisesti ilman suoraa rahallista hyötyä, mutta rahan puuttuessa eivät ole mahdollisia → itse itsensä takaisinmaksavat investoinnit edelleen mahdollisia
 - Otettava huomioon kaikki hyödyt ja haitat
- Ajallisesti optimaalinen kohdentaminen (oikea-aikaisuus ja –kestoisuus)
- Tavoitteellisuus; selkeät vaikutustavoitteet
- Vaikutusdatan hyödyntäminen

Kustannusten jakautuminen

- -87 syntyneet ryhmiteltiin erilaisiin polkuihin¹
- Epätoivottujen polkujen nettokustannukset ikävuosina 15-28 yhteensä 670 M€
- Toivottujen polkujen nettotulot 215 M€
- Kyseessä yksi ikäluokka, mutta vuosittaiset kustannukset ja tulot likimain samaa luokkaa
- Yksittäisessä ikäluokassa epätoivotulle polulle päätyneitä n. 8 800 ja toivotulle polulle päätyneitä n. 41 800

Kustannusvaikuttavuuden avain: miten aikaisessa vaiheessa voidaan tunnistaa kohonnut todennäköisyys päätyä epätoivotulle polulle

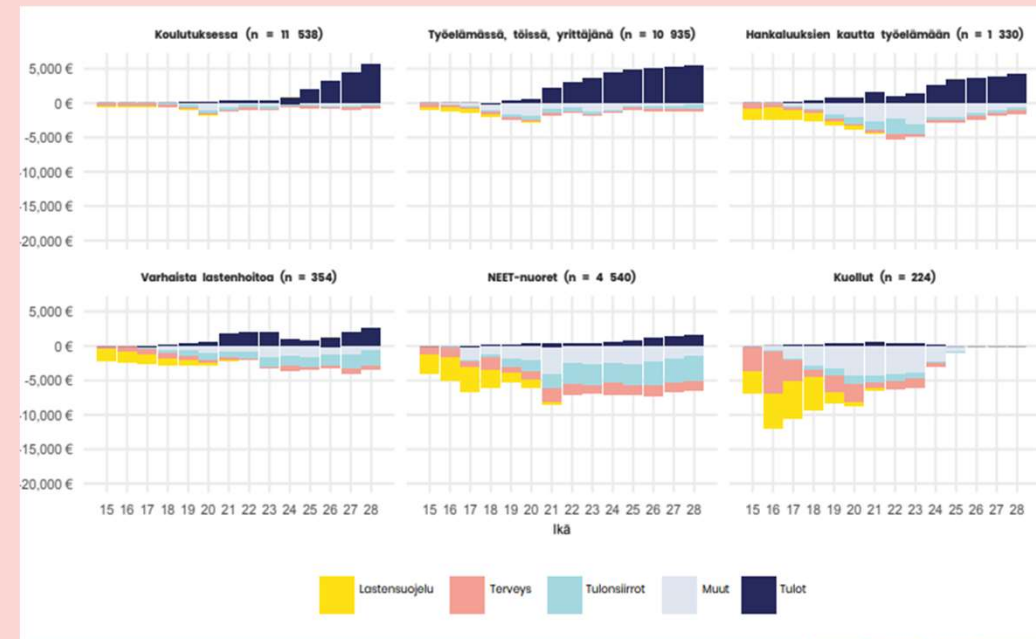

¹Hilli, Juutinen, Keski-Säntti & Ristikari: Koulusta työelämään siirtymisen polut ja yhteiskunnalliset kustannukset. Itlan tutkimuksia 2020:2.

Kustannusten muodostuminen

Kokonaiskulujen hahmottaminen

- Kustannukset jakaantuvat useille eri hallinnonaloille
- Tilanteesta (ikä yms) riippuen kustannuserä voi olla ehkäistävissä tai sitä tarve lisätä
- Hallinnonalojen välinen ymmärrys kustannusten dynamiikasta on heikkoa, ts, miten euron lisäys/säästö vaikuttaa muualla
- Dataa on olemassa, mutta sitä ei käytetä, mikä johtaa osaoptimointiin ja heikkoon tuottavuuteen

Kohdentaminen

Kustannusvaikuttavuuden suhteen olennaisia tekijöitä

- Miten aikaisessa vaiheessa ja miten tarkasti voidaan ennustaa todennäköisyyttä päätyä epätoivotulle polulle?
- Mitä interventiokokonaisuus maksaa?
- Miten vaikuttava interventiokokonaisuus on?

Seuraavassa esitellään muutamaa kustannuslaskennan tutkimusta.

Lastensuojelun ja psykiatrian asiakkaat

Länsirannikon OT-keskuksen tutkimus,
jossa tarkasteltu 1997-2006 syntyneitä

- *Yhteisasiakkaat* = sijaishuollon ja psykiatrian yhteisasiakkaat
- *Vain lasu* = sijaishuollon asiakkuus ilman ESH-psykiatrian asiakkuutta
- *Vain ESH* =ESH-psykiatrian asiakkuus ilman sijaishuoltoa
- *Vain PTH* = PTH-psykiatrian asiakkuus ilman ESH-asiakkuutta
- *Verrokki* = asiakkuus ilman em asiakkuuksia

2006 syntyneissä

- Yhteisasiakkaat, $N \approx 1000$ /ikäluokka
- Vain lasu, $N \approx 2000$ /ikäluokka
- Vain ESH, $N \approx 2300$ /ikäluokka
- Vain PTH, $N \approx 8600$ /ikäluokka
- Verrokki, $N \approx 44\ 000$ /ikäluokka

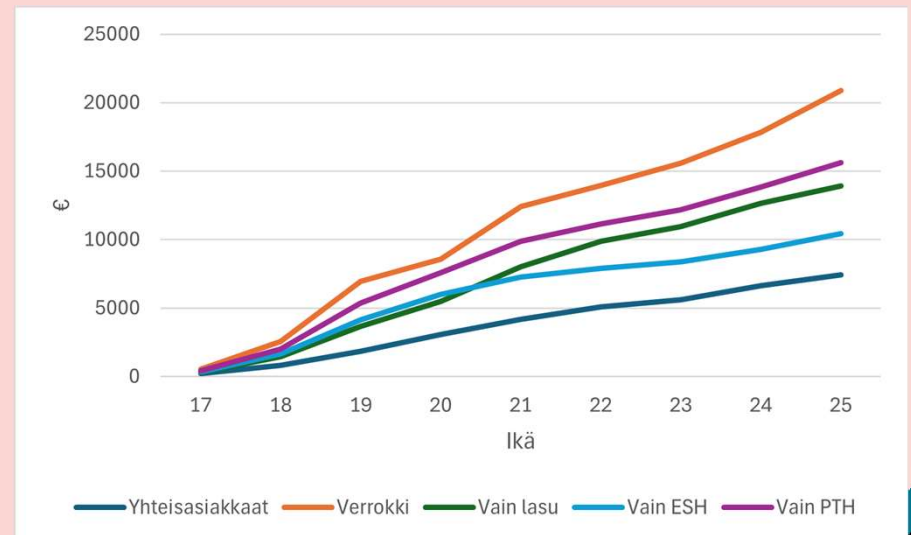
¹Hilli, Kaittila, Alin, Karukivi, Pahkala. Lastensuojelun sijaishuollon ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaiden kustannukset -Palvelukustannukset, etuusmenot ja menetetyt verotulot 25 ikävuoteen saakka. Yhteiskuntapolitiikka (julkaistaan loppuv. 2024)

Lastensuojelun ja psykiatrian asiakkaat

- Yhteisasiakkaiden palkkasumma 65 % alempi kuin verrokeilla
- Myös kaikilla muilla ryhmillä palkkasumma alempi kuin verrokeilla

Keskipalkkasumma ikävälillä 17-25 v.¹

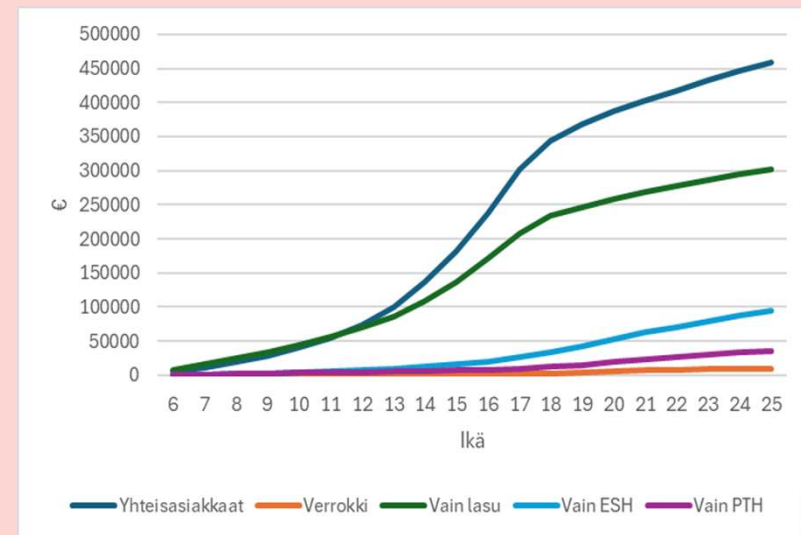
¹Hilli, Kaittila, Alin, Karukivi, Pahkala. Lastensuojelun sijaishuollon ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaiden kustannukset -Palvelukustannukset, etuusmenot ja menetetyt verotulot 25 ikävuoteen saakka. Yhteiskuntapolitiikka (julkaistaan loppuv. 2024)

Lastensuojelun ja psykiatrian asiakkaat

- Kustannukset
 - Kuntoutusraha
 - Toimeentulo- ja asumistuki
 - ESH psykiatria ja somaattinen
 - Sijaishuolto
 - Eläkkeet
 - Työttömyysetuudet
- Tulot
 - Ansiotuloverot
 - Eläkemaksut

Keskimääräinen kumulatiivinen kustannus ikävälillä 6-25 v.¹

Max
hyötypotentiaali
per ehkäisty
yhteisasiakkuus

449 000 €

¹Hilli, Kaittila, Alin, Karukivi, Pahkala. Lastensuojelun sijaishuollon ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaiden kustannukset -Palvelukustannukset, etuusmenot ja menetetyt verotulot 25 ikävuoteen saakka. Yhteiskuntapolitiikka (julkaistaan loppuv. 2024)

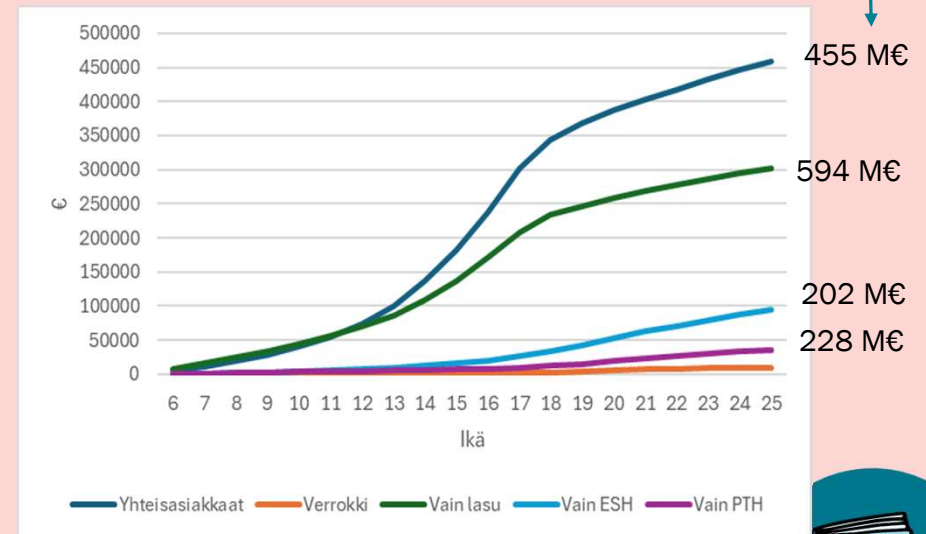

Lastensuojelun ja psykiatrian asiakkaat

- Kustannukset
 - Kuntoutusraha
 - Toimeentulo- ja asumistuki
 - ESH psykiatria ja somaattinen
 - Sijaishuolto
 - Eläkkeet
 - Työttömyysetuudet
- Tulot
 - Ansiotuloverot
 - Eläkemaksut

Keskimääräinen kumulatiivinen kustannus ikävälillä 6-25 v.¹

2006 syntyneiden kumulatiiviset ylikustannukset ao ryhmässä

¹Hilli, Kaittila, Alin, Karukivi, Pahkala. Lastensuojelun sijaishuollon ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkaiden kustannukset -Palvelukustannukset, etuusmenot ja menetetyt verotulot 25 ikävuoteen saakka. Yhteiskuntapolitiikka (julkaistaan loppuv. 2024)

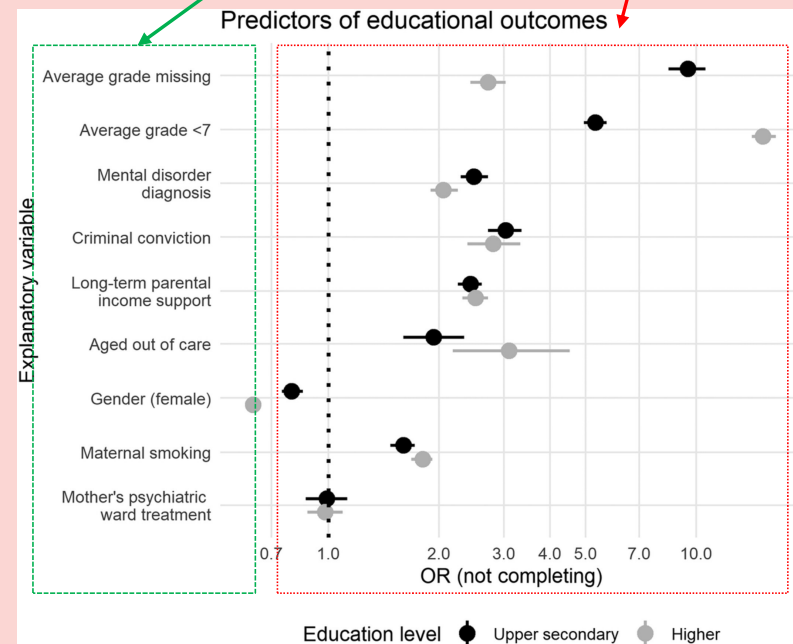
Lastensuojelun asiakkaat -87 syntyneet

Asiakastarvetta ja tarkempia tavoitteita voidaan asettaa datan pohjalta

- Tutkinto 25-vuotiaana taustatekijöiden mukaan: Sijaishuollosta aikuistuneet ja muut

		Mies		Nainen	
		F-diagnoosi			
		Ei	Kyllä	Ei	Kyllä
Ka < 7	Rikos ei	65 % 80	39 % 61	60 % 79	28 % 61
Ka < 7	Rikos kyllä	18 % 60	13 % 31	40 % 51	25 % 31
Ka > 7	Rikos ei	84 % 96	54 % 87	85 % 97	64 % 89
Ka > 7	Rikos kyllä	50 % 85	42 % 55	-- % 87	38 % 71

Voidaan lähteä vähentämään riskitekijöitä tai vähentämään niiden vaikutusta

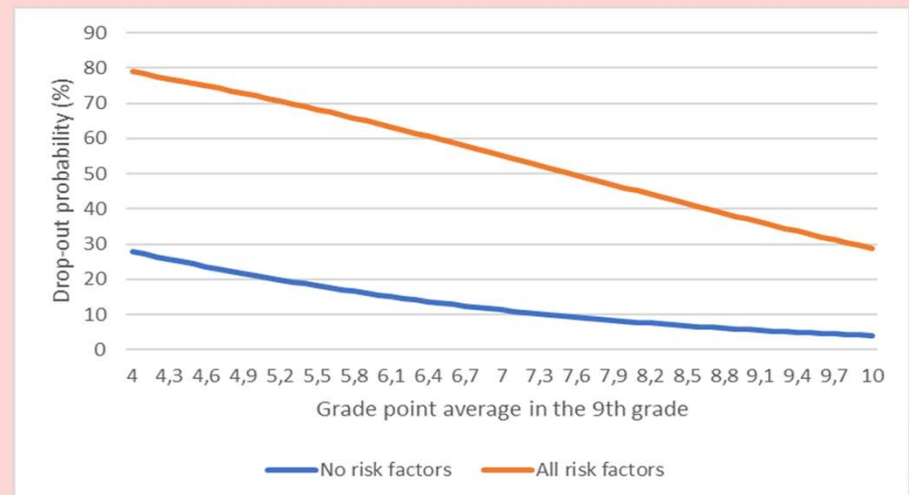
¹Pasanen, Keski-Säntti, Hilli, Ristikari, Ståhl. Educational attainment and employment of young adults ageing out of care: A registry study based on the Finnish birth cohort 1987. Child & Family Social Work, 2023, vol 28 iss. 3.

Voidaanko pudokkuusriskiä ennustaa vielä aikaisemmin

- Seulottiin noin sadasta sosiaali- ja terveystieteen sekä peruskouluajan muuttujista^{*}) ja niiden yhdistelmistä ne jotka parhaiten ennustavat Gradian keskeyttämistä
- Tehtiin kaksi mallia:
 - **Ennustemalli:** laskentakaava, jolla keskeyttämistodennäköisyys voidaan laskea
 - **Selittävämalli:** Edellistä paremmin selittää Gradian keskeyttämisen syitä

Pudokkuus-tn toisella asteella (am ja lukio)¹

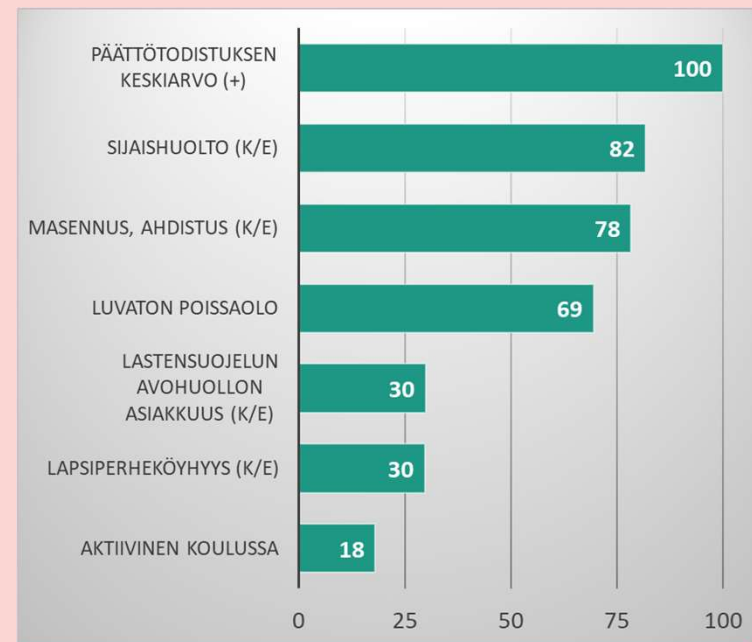
¹Raisamo, Pasanen, Hilli & Ståhl. Predictors of non-completion of upper secondary education in Finland based on register data. Scandinavian Journal of Public Health, 2024 & Steamlane Oy

Voidaanko pudokkuusriskiä ennustaa vielä aikaisemmin

- Keskiarvo ennustaa toisen asteen pudokkuutta jo 5. luokalta alkaen
- Muita todennäköisyyttä heikentäviä muuttujia sijaishuolto, ahma-diagnoosi, luvattomat poissaolot, avohuolto, lapsiperheköyhyys
- Voidaan vähentää em tekijöiden vaikutusta koulupudokkuuteen tai vähentää em tekijöiden määrää
- Vahvistavia aktiivinen koulussa

Muuttujien vaikutus suhteessa päättötodistuksen keskiarvoon

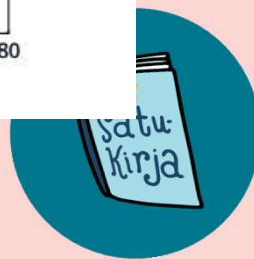
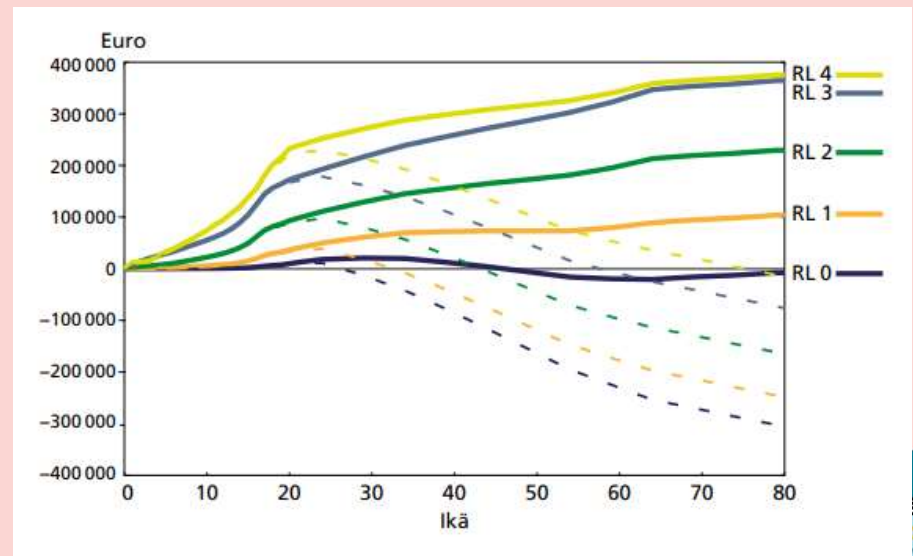

Eri polkujen ennakointi 6-vuotiaana

Nuorempana riskiä arvioidaan enemmän muualta kuin henkilöstä itsestään

- Riskitekijät kuusi vuotiaana:
 - Koulutus = molempien vanhempien koulutus korkeintaan perusaste
 - Perhemuoto = isän ja/tai äidin kuolema ja/tai isä ei tiedossa ja/tai vanhemmat eronneet
 - Mielenterveys ja päihteet = Vanhemman poliklinikka- tai osastokäynti F00-F99 pää- tai sivudiagnoosilla
 - Köyhyys = Vanhemman toimeentulotuen kesto vähintään 6 kk
- Riskiluokka = montako riskitekijää löytyy

Syrjäytymisen kumulatiiviset keskimääräiset kustannukset riskiluokittain ja koulutusasteittain henkilöä kohden (Kohortti 1987 25 ikävuoteen asti ja Tilastokeskuksen datasta estimointi siitä eteenpäin).
Katkoviivat = henkilöllä on peruskoulun jälkeinen tutkinto

Mitä data kertoo

- Tutkimustulokset systemaattisesti samansuuntaisia riskitekijöiden suhteen
 - Samat riskitekijät; toimeentulon ongelmat, mielenterveys, ...
 - Riskien kumuloituminen
- Auttaa identifioimaan tavoiteindikaattoreita, joilla selkeä yhteys taloudellisiin hyötyihin
 - Joko vähennetään jonkin epätoivottua polkua ennustavan asian esiintyvyyttä
 - tai vähennetään sen vaikutusta epätoivotulle polulle päätymiseen
- Tunnistaminen ja seuranta rekisterien pohjalta helppoa, mutta rekisterimerkinnän tullessa ollaan usein jo myöhässä
- Kertoisi enemmänkin, mutta potentiaalia ei hyödynnetä systemaattisesti

Mitä data ei kerro

- Kausaliteettia, tähän tarvitaan pitkittäistutkimusta interventioista ja tarkempaa koetun hyvinvoinnin dataa

Ehdotuksia tilanteen muuttamiseksi

1. Ei lisää rahaa, vaan uusi, vaikutusten perusteella ohjautuva julkisen rahan käyttö, jatkuen samalla logiikalla VM:stä käytännön tasolle
 - Painotusta enemmän sektorien rahoittamisesta ja osaoptimoinnista ilmiön rahoittamiseen ja kokonaisoptimointiin
 - Kesto sidottu vaikutusten saamisen aikatauluun, ei budjettivuoteen
 - Terveet insentiivirakenteet hankintoihin
2. Suoritteiden seuraamisesta tavoitteelliseksi toiminnaksi: oltava selkeät vaikutustavoitteet
3. Vaikuttavuustiedolla johtaminen: laaja-alainen, poikkisektoriaalinen datan hyödyntäminen toiminnassa ja seurannassa
4. Palveluita, joilla historiallista näyttöä vaikutuksista, tai tk-hankkeissa sitä kerrytetään
5. Mekanismit, joilla kehitetyt palvelut saadaan laajaan käytäntöön
6. Painopisteen siirto, ilman lyhyen aikavälin lisäkustannuksia, ehkäisevään toimintaan silloin kun toiminta maksaa itse itsensä takaisin
7. Palveluissa määriteltävä laatukriteerien sijaan vaikutuskriteerit

